

पाणलोट क्षेत्र आधारित जलसंधारण कार्यक्रमांतर्गत
इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळ्याची कामे
मशीनद्वारे करण्यासाठी मापदंड निश्चित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक जलसं २००९/प्र.क्र.१३०/जल-७,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :- ७ ऑगस्ट, २०१०.

- वाचा :- १) शासन निर्णय नियोजन विभाग क्र.रोहयो २००७/प्र.क्र.९५/रोहयो-१, दि.१६ जुलै, २००७.
२) शासन निर्णय ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.जलसं २००८/प्र.क्र.५६/जल-७,
दि.११ एप्रिल, २००८.
३) शासन निर्णय नियोजन विभाग क्र.मग्रारो २००९/प्र.क्र.१६६/मग्रारो-१, दि.२३ जुलै, २०१०.
४) संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे यांचे पत्र
क्र.मृदसं/मृद-६/शेततळे/ मापदंड/८२६/१०, दि. ११ फेब्रुवारी, २०१०.

प्रस्तावना :-

राज्यातील सर्वसाधारण क्षेत्रात व अवर्षण प्रवण क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात होत असलेली जमिनीची धूप, पावसाचे पाणी अडविण्याची व साठविण्याची पुरेशी व्यवस्था नसल्यामुळे पाणलोट क्षेत्र आधारित मृद व जलसंधारण यासाठी बरेचसे उपचार केंद्र व राज्य पुरस्कृत विविध योजने अंतर्गत राज्यात राबविण्यात येत आहेत.

२. पाणलोट विकास कार्यक्रमांतर्गत मृद व जलसंधारणाच्या विविध कामांचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड नियोजन विभागाच्या संदर्भाधीन दि.१६ जुलै, २००७ च्या शासन निर्णयान्वये मंजूर करण्यात आले आहेत. हे आर्थिक मापदंड रोजगार हमी योजना व जलसंधारण विभाग यांचेमार्फत राबविण्यात येणा-या सर्व उपचारांसाठी लागू आहेत. जलसंधारण विभागामार्फत योजनांतर्गत निधीतून हाती घेण्यात येणा-या पाणलोट विकासाची विविध कामे मशीनद्वारे करण्यास संदर्भाधीन दिनांक ११ एप्रिल, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये योजनेत आलेली आहे. त्यामध्ये इनलेट व आऊटलेटसह शेततळे या कामाचा समावेश आहे. आता नियोजन विभागाने संदर्भाधीन दिनांक २३ जुलै, २०१० च्या शासन निर्णयान्वये महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजनेत अंतर्गत मजूरांमार्फत करावयाच्या इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळ्याच्या कामांचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड मंजूर केले आहेत. त्यानुसार जलसंधारण विभागांतर्गत राबविण्यात येणा-या पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळ्यांची कामे मशीनद्वारे करण्याचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राष्ट्रीय विकास परिषदेने ११ व्या पंचवार्षीक योजनेच्या कालावधीत कृषि उत्पादनाचा दर ४ टक्के गाठण्यासाठी विविध उपाययोजनेत मृद व जलसंधारण कामांना अतिशय महत्व दिले आहे. पाणलोट विकासाची विविध कामे मृद व जलसंधारणाशी निगडित असून जमिनीची धूप थांबविणे, पावसाचे वाहून जाणारे पाणी अडविणे व ते विविध माघ्यमानून साठविणे हे उद्दिष्ट लक्षात घेवून पाणलोट विकासाची कामे सिमीत कालावधीत पूर्ण करण्यासाठी विविध कार्यक्रम मंजूर केलेले आहेत. यामध्ये विदर्भ पाणलोट विकास मिशन, मराठवाडा पाणलोट विकास मिशन, गतीमान पाणलोट विकास कार्यक्रम, राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेत अंतर्गत

नाणी^५

शेततळे बांधणे इत्यादिंचा समावेश आहे. ही कामे विहित केलेल्या कालावधीत पूर्ण करण्यासाठी व पाणलोट विकासाचे सदृश्य परिणाम संबंधित क्षेत्रातील लोकांसमोर येण्यासाठी या कार्यक्रमातील मृद व जलसंधारणाची कामे मशिनद्वारे करण्यास संदर्भाधीन दिनांक ११ एप्रिल, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आलेली आहे.

२. आता नियोजन विभागाने संदर्भाधीन दिनांक २३ जुलै, २०१० च्या शासन निर्णयान्वये महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतार्गत मजूरांमार्फत करावयाच्या इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळयाच्या कामाचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड निश्चित केले आहेत. त्यानुसार पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळयाची कामे मशिनद्वारे करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

३. पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळयाची कामे मशिनद्वारे करण्याचे तांत्रिक व आर्थिक मापदंड सोबतच्या विवरणपत्र-अ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे राहतील. या उपचाराचे संकल्पचित्र सोबत जोडले आहे.

४. इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळयासाठी भविष्यात प्लॅस्टिकच्या आच्छादनाचे अनुदान शासनाकडून दिले जाणार नाही किंवा भविष्यात त्याची मागणी केली जाणार नाही. तसेच इनलेट व आऊटलेटसह शेततळे आणि इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळे यामधील फरकाच्या रकमेची मागणी लाभार्थी करणार नाहीत या अटीच्या अधीन राहून इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळे घेण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

५. सदरहू आर्थिक मापदंड रोजगार हमी योजना / महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना या अंतर्गत घेण्यात येणा-या इनलेट व आऊटलेट विरहित शेततळयाच्या कामांसाठी लागू राहणार नाहीत.

६. या शासन निर्णयान्वये निश्चित केलेले मापदंड हा शासन निर्णय निर्गमित केल्याच्या दिनांकामध्ये लागू राहतील.

७. सदरहू शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.२८२/१०/व्यय-८, दिन.२२.६.२०१० अन्वये तसेच नियोजन विभाग (मग्रारोह्यो) यांच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१०००८०९९४२६९६००९ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(ना. श्री. कराड)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

मा.राज्यपाल यांचे सचिव,

मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव,

मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव,

मा.मंत्री (जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव,

मा.राज्यमंत्री (जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव,

सर्व मा.मंत्री / मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,

मा.उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण सल्लागार परिषद,

महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण सल्लागार परिषदेचे सर्व अशासकीय सदस्य,

मा.मुख्य सचिव यांचे सहसचिव,
सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय,
सर्व विभागीय आयुक्त,
आयुक्त (कृषि) कृषि आयुक्तालय, पुणे,
संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, कृषि आयुक्तालय, पुणे,
मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर) पुणे,
संचालक, सामाजिक वनीकरण, पुणे,
संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,
सर्व जिल्हाधिकारी,
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद / सर्व प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा
सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक,
सर्व अधीक्षक अभियंता, लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर) मंडळ,
संचालक, अर्थ व सांभियकी संचालनालय, मुंबई
महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई (प्रसिद्धीसाठी)
सर्व जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी,
सर्व सहसंचालक, सामाजिक वनीकरण वृत्त,
सर्व मुख्य वनसंरक्षक / सर्व उप वनसंरक्षक,
सर्व उपायुक्त (विकास),
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र १ व २, मुंबई / नागपूर,
महालेखापाल (लेखापरीक्षा) महाराष्ट्र १ व २, मुंबई / नागपूर,
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
सर्व भंत्रालयीन विभाग,
सर्व सहसचिव / उपसचिव / अवर सचिव / कार्यासन अधिकारी, जलसंधारण विभाग
निवडनस्ती जल-७.

शासन निर्णय ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.जलसं २००९/प्र.क्र.१३०/जल-७,
दि. ७ ऑगस्ट, २०१० चे सहपत्र.

विवरणपत्र-अ

अ.क्र.	उपचाराचे नाव	तांत्रिक मापदंड	परिमाण (घ.मी.)	मशिनझारे करावयाच्या कामांसाठी आर्थिक मापदंड (रुपयांत)	
				प्रति ह.घ.मी.	प्रति शेततळे
१	२	३	४	५	६
१	इनलेट आऊटलेट विरहित शेततळे	१) २०X१५X३ मी.	६२१	३४३४९	२१३३१
		२) २०X२०X३ मी.	८७६	३४६०७	३०११६
		३) २५X२०X३ मी.	११३१	३४६९१	३९२३६
		४) २५X२५X३ मी.	१४६१	३४५०२	५०४०७
		५) ३०X२५X३ मी.	१७११	३४२६७	६१३७२
		६) ३०X३०X३ मी.	२१९६	३४२६४	७५२४४

नों।

इनलेट/आऊटलेट विरहित शेततळ्याचे नमुना संकल्पचित्र
(शेततळ्याचे आकारमान $30 \times 30 \times 3$ मी.)

